

Філософія

УДК 122/129

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17727542>

Екзистенційна філософія: пошуки сенсу життя у світі невизначеності

Шніцер Марія Михайлівна,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії,
ДВНЗ "Ужгородський національний університет", м. Ужгород, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-2781-3928>

Логвиненко Вікторія Михайлівна,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальної
роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-9273-1983>

Пономаренко Тетяна Олександрівна,

кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін,
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, м.
Суми, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8595-8044>

Прийнято: 09.11.2025 | Опубліковано: 26.11.2025

***Анотація:** Актуальність запропонованого дослідження полягає у необхідності віднайти втрачений сенс життя, навчитися стійкості духу і вільного вибору в умовах загальнолюдської суспільно-політичної та моральної кризи, а також воєнних потрясінь в Україні, що вже майже чотири роки*

намагається побороти територіальні, фізичні і душевні наслідки повномасштабного вторгнення росіян. Екзистенційна філософія, загостривши увагу на внутрішньому світі людини, допомагає їй сприймати сьогоденний стан справ не лише як виклик, а й як можливість зрости духовно та пізнати свою приховану суть. Воєнний контекст переносить проблему пошуку сенсів із площини абстрактної у життєвонеобхідну і стає індикатором того, як особистість може справлятися зі своїми втратами, невизначеностями та страхами. Новизна роботи визначається проєкцією класичних екзистенційних ідей на сучасний український воєнний досвід, що може сприйматися як гранична форма людського буття. Здійснюється спроба системно проаналізувати те, як свобода, відповідальність та автентичність, у якості екзистенційної проблематики, отримує практичне втілення в реаліях війни та пов'язаної з нею колективної травми.

Метою запропонованого дослідження є показ трансформації екзистенційного досвіду індивіда у кризовій ситуації та пошук дієвих способів виходу з неї через категорії свободи, морального вибору та пошуку сенсу життя. Отримані **результати** демонструють історичні та філософські передумови виникнення екзистенційної думки, розкривають її основні ідеї та способи їхнього впливу на сучасну свідомість. Через характеристику ключових проявів екзистенції (тривогу, провину, вибір і надію) представлено, що людяність у ситуації невизначеності можна зберегти за допомогою відчуття внутрішньої свободи, усвідомленої відповідальності та здатності співчувати.

Висновок. Екзистенційна філософія ще й досі є дієвим інструментом самопізнання та духовним орієнтиром. Розуміння автентичності та відповідальності за власне життя допомагає подолати духовну кризу, повертає сенс існування і допомагає навіть у так званих обставинах на межі цінувати людську гідність та унікальність. Отримані результати можуть

служувати філософською та психологічною основою для розуміння стійкості та моральної цілісності в кризових умовах

Ключові слова: *екзистенціалізм, сенс життя, свобода, автентичність, відповідальність, духовна криза, війна.*

Existential philosophy: searching for meaning in a world of uncertainty

Mariya Shnitser,

PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy, Administration of the SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2781-3928>

Viktoriia Lohvynenko,

PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work, Management and Social Sciences, Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9273-1983>

Tetiana Ponomarenko,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Humanities, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8595-8044>

Abstract: *The relevance of this study lies in the need to rediscover the lost meaning of life, to learn resilience and free choice in the context of a universal socio-political and moral crisis, as well as military turmoil in Ukraine, which has been trying for almost four years to overcome the territorial, physical, and emotional*

consequences of a full-scale Russian invasion. Existential philosophy, focusing on the inner world of a person, helps them perceive the current situation not only as a challenge, but also as an opportunity to grow spiritually and discover their hidden essence. The military context shifts the problem of searching for meaning from the abstract to the vitally necessary and becomes an indicator of how a person can cope with their losses, uncertainties, and fears. The novelty of the work is determined by the projection of classical existential ideas onto the contemporary Ukrainian war experience, which can be perceived as an extreme form of human existence. An attempt is made to systematically analyze how freedom, responsibility, and authenticity, as existential issues, are practically embodied in the realities of war and the collective trauma associated with it.

*The **purpose** of this study is to show the transformation of an individual's existential experience in a crisis and to search for effective ways out of it through the categories of freedom, moral choice, and the search for meaning in life. The results demonstrate the historical and philosophical prerequisites for the emergence of existential thought, revealing its main ideas and ways in which they influence contemporary consciousness. Through the characterization of key manifestations of existence (anxiety, guilt, choice, and hope), it is shown that humanity in a situation of uncertainty can be preserved through a sense of inner freedom, conscious responsibility, and the ability to empathize.*

Conclusion. *Existential philosophy is still an effective tool for self-knowledge and a spiritual guide. Understanding authenticity and responsibility for one's own life helps to overcome spiritual crisis, restores the meaning of existence, and helps even in so-called extreme circumstances to appreciate human dignity and uniqueness. The results obtained can serve as a philosophical and psychological basis for understanding resilience and moral integrity in crisis situations.*

Keywords: *existentialism, meaning of life, freedom, authenticity, responsibility, spiritual crisis, war.*

У сучасному світі людство вкотре опинилося перед загрозою існування через посилення економічної, політичної та духовної нестабільності, що спустошує внутрішній світ індивіда та викликає у нього страх перед майбутнім, яке, як показує багаторічна воєнна агресія, може навіть і не настати. В таких умовах проблема пошуку сенсу життя відчувається особливо гостро та виходить далеко за межі виключно теоретичних завдань філософії. Сучасна війна в Україні, як і будь-яка інша у світі, – це трагедія, що знищує не лише цивільну інфраструктуру, а й руйнує внутрішній світ кожної людини, посилюючи важливість екзистенційного питання – як жити, коли невизначеність і смерть стали буденністю, а сенсу життя не видно через втрати, постійну боротьбу і страждання?

Спробою відповіді на таке нелегке питання стала свого часу філософія екзистенціалізму, що намагалася подолати вкорінену у людській свідомості байдужість до власного існування та змусити кожну живу істоту пам'ятати про власну автентичність, свободу та відповідальність за вчинки, які вона скоює. Ідеологи-екзистенціалісти (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю, К. Ясперс та ін.) загострили свою увагу на внутрішній драмі сучасної їм людини, що у своїх життєвих реаліях змушена балансувати на межі страху і віри, абсурду і гідності, відчаю та надії. Український контекст сьогодні їхні концепції переосмислює, називаючи воєнний досвід Ясперською «межовою ситуацією», а вибір – проявом свободи.

Актуальність запропонованого дослідження полягає у необхідності віднайти втрачений сенс життя та відновити духовну структуру особистості, деформовану страхами, болями та утратами, через філософію екзистенціалізму, що шукає на глибині людської свідомості потенціал до стійкості, любові та жертвовності, а також уміння обирати правильний сенс і зберігати людяність у будь-якому моменті. Осмислення кризи через екзистенціалізм є перспективним для її подолання, воно потребує глибокого самопізнання,

внутрішньої свободи та віри, що людське буття є цінним у кожному прояві. Саме тому, важливим є екзистенційний погляд на життя сучасної людини, зокрема української, в умовах радикальної невизначеності, щоб зберегти його сенс, коли звичний світ руйнується. Адже найглибше зрозуміти життєву сутність можна через близький контакт зі смертю, страхом та абсурдом. У роботі здійснено переосмислення класичних екзистенційних ідей у контексті сучасного українського воєнного досвіду як граничної ситуації буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософський дискурс екзистенціалізму представлений фундаментальними роботами С. К'єркегора, М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, К. Ясперса, Ф. Ніцше, М. Мерло-Понті, Г. Марселя, у яких людське буття назване унікальним і неповторним, але травмованим трагічним досвідом існування у невизначеності, а індивід у ньому змушений самотійно знаходити життєві сенси, долаючи відчай, абсурд і духовну самотність. Внесок українських дослідників також можна назвати важливим для розвитку і популяризації екзистенційної проблематики, адже, як стверджує Т. Лисоколенко, «філософія екзистенціалізму постійно привертає до себе увагу дослідників з різних наукових вимірів, що пов'язане з намаганням досягнути різноманітні концепції та ідеї щодо сприйняття дійсності та розуміння суті буття людини у цьому світі» [1, с. 51]. Роботи І. Бойченка, С. Кримського, М. Поповича, В. Табачковського, В. Горського, І. Ніколаєвої, Я. Котця, Т. Лисоколенко присвячені розгляду екзистенціалізму як універсальної форми духовного самопізнання людини та констатують, що в українській філософській традиції відчувається тяжіння до екзистенційних мотивів – пошуку сенсу буття, свободи українського вибору та людської гідності. Є. Чорноштан займається обґрунтуванням поняття «буття людини» в філософії екзистенціалізму, яку дослідник називає унікальною, адже «вона руйнує світоглядні інституції, закони та цінності людського життя» [2, с. 170]. В. Артюх визначає типові риси екзистенціалізму та пояснює, що «наявність

спільного контексту – трагічного історичного досвіду першої половини ХХ століття – дозволяє нам провести паралелі між філософсько-історичними ідеями екзистенціалізму та думками таких представників української філософської культури як В. Петров, Ю. Вассиян, М. Шлемкевич» [3, с. 6]. Навіть більше, «екзистенціальна філософія, – вважає дослідник, – це сукупність спільних мотивів думки, що притаманні й професійним філософам, і літераторам, і психологам, які саме через категорію екзистенції осмислювали трагічний історичний досвід ХХ століття. Якраз для широкого розуміння поняття цього ми можемо зауважити наявність екзистенціальних мотивів навіть у Біблії, теології Августина Аврелія, філософії Блеза Паскаля чи поезії Райнера Марія Рільке» [3, с. 2]. Є. Бистрицький вивчає екзистенційну істину та говорить про філософську «постправду» і «постфактичність» [4]. І. Ніколаєва комплексно аналізує екзистенціалізм і його бачення смерті, розглядає проблеми буття людини, її свободи та відповідальності, стверджуючи, що «екзистенційна філософія позиціонує і досліджує людину як унікальну духовну істоту, яка здатна до вибору власної долі. Показує, що людина – не безвольна істота, сама може вирішувати складні обставини. Основним проявом екзистенції є свобода, яка визначається як відповідальність за результат свого вибору» [5, с. 121] тощо. Варто відзначити також і напрацювання С. Рачка, який вивчав історичне питання крізь призму екзистенціалізму та встановив, що представники його атеїстичного крила перекладали відповідальність за власне і суспільне життя на людину, а не на економічні чи політичні сили та встановив, що «філософія екзистенціалізму й історичне пізнання мають спільний предмет дослідження: людину та її діяльність» [6, с. 74]. Попри таку значну кількість досліджень, виявлено недостатню увагу сучасної гуманітаристики до феномену духовної стійкості людини в умовах війни, що визначає актуальність поданого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наш час все ще потребує глибшого осмислення сфера взаємодії екзистенціалізму та української ментальності, наприклад, інтерпретація понять «свобода», «вибір», «відповідальність», «автентичність» у контексті світової та національної філософської традиції. Те саме стосується і питання екзистенційного виміру людського буття в умовах невизначеності – багатовимірне і відкрите для наукової дискусії – , яке ми й намагатимемося вирішити в межах запропонованої теми, головню спираючись на принципи екзистенційного аналізу та феноменологічний підхід, для того, щоб глянути на людину як суб'єкта власного буття, що усвідомлено переживає свій досвід. За допомогою герменевтичного методу ми інтерпретуватимемо тексти екзистенціалістів через сучасний український контекст, а порівняльно-аналітичний використаємо, щоб виявити спільні та відмінні риси класичних концепцій філософії екзистенціалізму з теперішнім життєвим досвідом в умовах війни. Вагома роль у дослідженні належить також антропологічному підходу, у центрі уваги якого людина, що постійно шукає себе. Він дозволить описати саму категорію невизначеності та простежити, як вона впливає на людську свідомість і її здатність самоперевершуватися та чинити опір. Через поєднання класичних філософських принципів із аналізом реалій сучасності, видимим стане історичний контекст осмислення екзистенціалізму та його сучасна актуалізація в Україні, що гостро переживає сьогодні трансформації моралі та духовності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – по-філософськи осмислити екзистенційний пошук сенсу життя людини в умовах невизначеності сучасного світу та окреслити способи, що через філософію екзистенціалізму допоможуть зберігати духовну цілісність, внутрішню свободу та можливість обирати у ситуації, що зовні виглядає вкрай нестабільною, визначити, як екзистенційні ідеї проявляються в рефлексіях

сучасних українців у воєнних обставинах. Для реалізації намічених цілей вкрай важливо розібратися у історико-філософських передумовах, що вплинули на становлення філософії екзистенціалізму, проаналізувати погляди С. К'єркегора, М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, К. Ясперса на сенс життя, свободу та автентичність і встановити, як екзистенційні ідеї впливають на духовний досвід сучасної людини, особливо під час війни та дослідити роль особистісного усвідомлення свободи, відповідальності та автентичності для можливого подолання духовної кризи, що в умовах травмованого і глобалізованого світу стала масовою і загрозливою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екзистенційна філософія – це результат багаторічного розвитку європейської думки, у якій викристалізувалася ідея, що людська індивідуальність є центральною в світі. Вона стала наслідком занепаду раціоналістичної системи Нового часу, що марно намагалася логічно зрозуміти світ, підпорядковуючи все універсальним законам і вірі в силу розуму. XVII–XVIII століття, мислячи об'єктивно, визначало людину частиною механічного всесвіту, вимушеною підкорятися законам розуму і природи. Однак у XIX стало очевидним, що людський досвід, самотність, страх, духовні пошуки і страждання неможливо пояснити раціонально. Так народжується екзистенційна проблематика в контексті історії, а умовним «батьком» відповідної філософії називають С. К'єркегора. Учений висловив думку, що справжньою філософською сутністю може бути лише «екзистенція», спрямована на розуміння людської унікальності, що співвідноситься з трансценденцією і розглядає суспільство як чинник, що нівелює індивіда, розвиває категорії страху, відчаю, вини, парадоксу, стрибка [7] тощо. У центрі його уваги – окрема людина, здатна обирати, сумніватися і вірити, яка проходить визначені «стадії життя» (етичні, естетичні, релігійні), ризикуючи, страждаючи і вибираючи, щоб подолати шлях духовного

зростання. Так звані «стрибки віри» символізують, за К'єркегором, людську здатність долати абсурд і повсюди знаходити сенси [7].

У перші роки ХХ століття к'єркегорівські ідеї «оновилися» зусиллями М. Гайдеггера, що онтологізував екзистенційне мислення та запропонував Dasein-проекцію людини – «тут-буття», що постійно присутня у світі і через власну присутність переживає його. Простіше кажучи, людина не мислима без відчуття плинності часу, страху, провини й очікування смерті. Усвідомлення власної конечності породжує автентичність – можливість жити не як усі, а як диктує внутрішній голос [8]. І. Ніколаєва застерігає, що «екзистенціальний страх як головну спрямованість людського буття у жодному разі не можна плутати з повсякденною боязкістю, викликаною певними обставинами чи об'єктами. У страху наявне буття підводиться до визнання власної скінченності. Реальна загроза смерті звільняє людину від багатьох ілюзій, включаючи ілюзію байдужості, самовпевненості. Екзистенціальне поняття смерті означає не просте прощання з існуванням, а волю сміливо дивитись смерті в обличчя, тобто до смерті треба ставитися як до вищого прояву волі» [5, с. 122–123].

Досвід Другої світової війни та окупації знищив віру і моральні орієнтири людства і знаменував новий виток у розвитку філософії екзистенціалізму. Ж.-П. Сартр висловив припущення, що «існування передуює сутності» [9] та сформулював концепцію свободи: через вибір і дію людина може створити себе сама. «Для екзистенціаліста, – наголошує філософ, – людина тому й не піддається визначенню, що спочатку нічого собою не становить. Людиною вона стає лише згодом, причому такою людиною, якою вона створить себе сама. Таким чином немає ніякої природи людини, як немає і Бога, який би її задумав. Людина просто існує, і вона не тільки така, якою себе уявляє, але й така, якою вона хоче стати. І оскільки вона уявляє себе вже після цього пориву до існування, то є лише те, що сама із себе робить. Такий

перший принцип екзистенціалізму» [9, с. 50–51]. Виглядає так, що особистість, з одного боку, отримує безмежну волю, а з другого – стає залежною від відповідальності за власне буття, а у світовому масштабі формує другий принцип екзистенціалізму – відповідальність за усіх людей. Подібні настрої простежуються також у філософських міркуваннях А. Камю, який загострює ситуацію, вводячи категорію *абсурду* – відчуття, що світ безглуздий, позбавлений вищої мети або божественного сенсу. У його «Міфі про Сізіфа» головний герой, покараний богами, щоденно марно котив на високу гору велетенський валун (безкінечність), не усвідомлюючи, що його праця абсурдна. Як і людське життя, на думку автора, що констатує: «Я залишаю Сізіфа біля підгір'я! Ноша завжди знайдеться» [10]. Щоб з цим твердженням не змиритися, французький письменник і філософ пропонує бунтувати – не підкорятися світові без сенсу та утверджувати життя попри його трагічність.

К. Ясперс, ще один ідеолог екзистенціалізму, наполягав на тому, що істина сутність людини може розкриватися лише у «межових ситуаціях» – під час страждання, боротьби, смерті, відчуття провини. Лише тоді людина стає трансцендентною, тобто виходить за межі свого існування [11]. Саме тому, екзистенціалісти називали людину унікальним суб'єктом досвіду, що відчуває постійну напругу через дисбаланс страху і свободи, буття і небуття, надії та відчаю. Центральним принципом філософії екзистенціалізму є твердження, що сенс не дається людині ззовні, а твориться в процесі її індивідуального існування, через це вона стала способом мислення, який змушує кожного пізнавати себе, вибирати та духовно мужніти. І. Бичко переконує, що «екзистенційність (вихід за межі наявного стану речей, за межі наявного – дійсного – буття) може здійснюватися, зрозуміло, лише “в голові”, у сфері свідомості, духу. І тому є феноменом духовним – адже й справді, полинути до того, чого ще або вже немає (майбутнє, минуле, вся нескінченна множина

можливостей) можна лише подумки. Тим то в людині і в історії екзистенційний аспект є духовним феноменом, реальне існування якого забезпечується предметністю мови» [12, с. 2]. Український контекст розглядає свободу поза абстрактною категорію, як реальний вибір між життям і зневірою, автентичністю називає збереження людяності серед насилля, страх – випробуванням гідності, а сенс життя – здатністю бути людиною у невизначеному та жорстокому світі. Так екзистенціалізм пояснює і допомагає пережити страшні обставини, наголошуючи, що навіть найгірші моменти все ще можуть творити сенси.

Після катастрофічного XX століття з його світовими війнами, правдою про Голокост, нацистські табори і сталінські репресії, філософські ідеї Камю, Сартра, Ясперса, Франкла, Марселя стали сприйматися за духовні дороговкази, які, на жаль, все ще не «вилікували» людство і не втратили своєї актуальності. Як стверджує Є. Чорноштан, «трансформаційне переосмислення цінностей та підходів до сенсу буття і буття в цілому, дедалі більш негативно відбивається на людському існування. Тому на сьогодні, людина із своїми проблемами залишається на одинці – стає відчуженою. Вона не може пояснити всю суть даних проблем. Практично знаходиться на роздоріжжі своїх почуттів. Людина стає на шлях пошуків вирішення своїх проблем, цінностей» [2, с. 167–168]. Справа в тому, що наша сучасна епоха знову потопає в духовній кризі, що впливає не лише на її філософію, а й на щоденний людський досвід. Через ріст технологій, глобалізацію, цифровізацію, масову культуру та інформаційні війни людина починає втрачати себе – існує у світі, але не відчуває «я-присутності». Такий стан справ знов актуалізує екзистенційну філософію, що апелюючи до внутрішнього світу особистості, здатна відродити в ній пошук сенсу навіть у ситуаціях, близьких до абсурду. Для Є. Мулярчука «стан розпачу людині навіть необхідно пережити, щоб подолати узагальнену знеособленість існування і збагнути ситуацію самотності перед Богом. Таким

чином, особистість на шляху віри зазнає страждань, які, однак, обертаються для неї благом» [13, с. 8], а отже, дають можливість переосмислити навіть найскладнішу ситуацію і знайти у ній позитив.

Окремої уваги заслуговує практичний вимір екзистенційної філософії в умовах війни, який ми можемо продемонструвати на прикладі невеликої таблиці, в якій порівнюємо класичні філософські ідеї з сучасними реаліями України.

Таблиця 1

Порівняння класичних філософських ідей з сучасними реаліями
України

Філософ / ідея	Суть концепції	Сучасний український контекст
С. К'єркегор – екзистенційний вибір та стрибок віри	Кожна людина робить суб'єктивний, відповідальний вибір, коли приймає невизначеність.	Українці у війні, ризикуючи, постійно щось обирають – волонтерство, зміну професії, евакуацію, службу в ЗСУ; їх рішення ґрунтуються на внутрішній вірі та відчуттях моральної відповідальності, без жодних гарантій.
А. Камю – абсурд і бунт	Світ не має остаточного сенсу, але активна позиція дозволяє людині протистояти абсурду	Війна в Україні абсурдна, але її громадяни проявляють солідарність в питаннях її доцільності і перемоги, взаємодопомогу та культурний опір – від захисту мовного питання до творчого спротиву всьому російському.
Ж.-П. Сартр – свобода, відповідальність, автентичність	Людина має бути вільною: кожен вибір формує її сутність.	У тотальній невизначеності українці розуміють власну причетність до спільного майбутнього. Саме тому вони волонтерять, самоорганізують громади, розвивають локальні ініціативи, демонструють відповідальний вибір і бажання жити автентично.
К. Ясперс – граничні ситуації та комунікація	Криза оголює людську «справжність», стимулюючи її духовне зростання; діалог – це шлях порозуміння.	Війна є «граничною ситуацією» переосмислення цінностей: зростає роль довіри, психологічної підтримки, волонтерських організацій; через діалог формується стійкість і колективна витримка.

Порівняльна таблиця демонструє, що класичний екзистенціалізм досі актуальний, а в українському контексті ще й отримує нові сенси. Війна, невизначеність і постійна загроза смерті – те середовище, у якому екзистенційні категорії вибору, свободи, автентичності та граничних ситуацій набувають реального життєвого виміру. Досвід України свідчить: екзистенційна філософія допомагає колективну (народу) стати стійким, солідарним, здатним знаходити сенси реальності. Тому природно, що класичні концепції К'єркегора, Камю, Сартра та Ясперса легко інтегруються в сучасний український дискурс та розкривають потенціал людини, що не втрачає себе ні за яких обставин.

Практичний вимір екзистенційної філософії увиразнюють ситуації граничної невизначеності, коли звичні моделі поведінки вже не працюють і треба по-новому окреслювати життєві цінності, пріоритети та орієнтири. Українська війна стає нашою повсякденністю сферу повсякденності, в якій постійно треба обирати, відповідати за свій вибір, відчувати свою приналежність до соціуму і, на жаль, переживати досвід утрат. Війна робить екзистенційні концепції нашими життєвими практиками, у яких кожне рішення, підтримка і солідарність стають актами свободи і творення сенсу.

Як переконує С. Порадюк, «екзистенціалізм дозволяє побачити війну як момент істини, коли перед людиною постають найважливіші питання її існування. Це досвід, що формує індивідуальний шлях, відкриваючи горизонти, які раніше здавалися недосяжними» [14, с. 39]. М. Петрушкевич, аналізуючи екзистенційні мотиви у наративах учасників російсько-української війни [15], наводить надзвичайно промовистий приклад особистого досвіду вуйськової ЗСУ Юлії Микитенко: «Розумію, що зараз на відміну від бойових дій 2017 року в мене, як і в будь-кого, набагато більше шансів загинути. Проте я покладаюся на долю і готова до цього. Я знаю, що у своєму житті зробила не так багато, але я це зробила максимально добре... Коли у 2018-му в боях на

Сході загинув мій чоловік, у мене був страшний стрес і затяжна депресія. Єдине, що мене тримало, – це робота. Робота дуже допомагає притлумлювати погані думки» [16, с. 32]. Чітко бачимо, як війна у нашій країні демонструє, що окрім вижити, людині все ще важливо зберегти сенс існування. Тому «свобода вибору» Сартра, «гідність у бунті проти абсурду» Камю, духовне оновлення через «межові ситуації» Ясперса, любов і солідарність як форми буття Марселя та «смисли страждання» Франкла практично підтверджуються повсякденням кожного українця. Люди, що втратили дім над головою, свої рідних, близьких, друзів і вже не відчують стабільності, змушені переосмислювати власну ідентичність, та шукати сенси в служінні, творчості, взаємодопомозі. «Страждання може спричинити духовне зростання, але за умови його осмислення» [15], – переконує логотерапія Франкла. На її засадах працюють сьогодні волонтерські рухи, громадські активісти, небайдужі люди, що відновлюють культурну пам'ять.

Для екзистенціалізму неприйнятним є нав'язування справжніх сенсів із ззовні, адже їхнє походження – виключно внутрішньоглибинне. У цьому твердженні криється суть духовної стійкості українців як феномену. Адже коли нас нищать і залякують, прагнучи поневолити, ми зберігаємо внутрішню свободу, маємо вибір, віру і власну гідність.

Висновки. Світові катастрофи і духовні кризи у нестабільній епосі моральних втрат і тривог актуалізують філософію екзистенціалізму, щоб централізувати у ній людину – вразливу, самотню, але вільну істоту, що може себе зрозуміти, здійснити вибір і віднайти / створити сенс у світі, в якому не існує готових відповідей. Три ключових категорії – свобода, відповідальність і автентичність – через їх усвідомлення, дозволяють здолати кризи, що нарастають. Перша дозволяє обирати те, що ти хочеш, а в ситуації тиску, хаосу чи страху – є бунтом проти абсурду. Друга виступає природним продовженням свободи, формує індивіда та духовний контекст всього людства. Третя – це

внутрішній стан людини, позбавленої соціальної маски і шаблонів. Автентичність – це чесне життя, рушійною силою якого є власні моральні переконання, а не соціальний тиск або страх. Їх одночасне поєднання в одній особі дозволяє створити архітектуру зрілої особистості, яка протистоятиме абсурду, ніколи не втратить віру та не піддасться на маніпуляції.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на інтеграцію екзистенційної філософії у психотерапевтичні й освітні практики післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Лисоколенко Т. Гра в екзистенціалізмі: особливості сприйняття світу. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2020. Вип. 32. С. 51-55.
2. Чорноштан Є. Концепція сенсу буття людини у філософській парадигмі екзистенціалістів. *Освіта і наука*. 2023. Випуск 1 (34). С. 167-175.
3. Артюх В. Філософія історії екзистенціалізму та її українські аналоги. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури та філософія науки*. 2013. № 1083. Вип. 49 (2). С. 148-153.
4. Бистрицький Є. Екзистенційна істина і постправда. *Філософська думка*. 2018. № 5. С. 54-71.
5. Ніколаєва І. Філософія екзистенціалізму як найбільш особистісно орієнтована течія XX століття. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2020. Випуск 29. С. 120-125.
6. Рачук С. Історичне пізнання крізь призму філософії екзистенціалізму. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. С. 74-77.
7. Kierkegaard S. Fear and Trembling Evans. / Eds. Evans C. & Walsh S. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

8. Heidegger M. Sein und Zeit. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1967.
9. Сатр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. Зарубіжна філософія ХХ ст. Київ, 1993.
10. Камю А. Міф про Сізіфа. Le mythe есе. / укр. перекл. Жупанський О. 2015. URL: <https://docplayer.net/59605105-Alber-kamyu-mif-pro-sizifa.html>.
11. Ясперс К. Про сенс історії / пер. з нім. А. Гордієнка. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки: Хрестоматія. Київ : Ваклер, 1996. С.183-210.
12. Бичко І. Сенс історичного пізнання: екзистенційний підхід. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2000. Вип. XI. С. 1–7.
13. Мулярчук Є. До концепції покликання: екзистенційна філософія та етика. *Грані*. 2019. № 6. Том 2. С. 5-12.
14. Порадюк С. Війна як екзистенційний виклик: екзистенціал страху. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філософія. 2025. № 28. С. 33-39.
15. Петрушкевич М. Екзистенційні мотиви у наративах учасників російсько-української війни. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філософія. 2023. № 25. С. 9–14.
16. Покатіс В. Незламні. Книжка про спротив українських жінок у війні з російськими загарбниками. К.: Yakaboo Publishing, 2023. 336 с.
17. Frankl V. Man's Search for Meaning: A Introduction to Logotherapy. URL: <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/mans-search-for-meaning.pdf>